

ՀԱՅԵՐԳ

1999

Ի ՍՊԵՐԻ ՄԱՆ ԱՆՃՈՒԹԱԿԱՆ ԲԱՐԵՐԱՐԻՆ ԻՐԱՅ՝

ԿՈՍՍ ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԱՐԻԷԼԵԱՆ

ԼՕՐԻՍ-ՄԷԼԻԲԵԱՆՑ



ՀԱՅԵՐԳԻ 1889 ԱՄԻ

Ի ՍԻՄԵՐՆ ԲԱՆԱՆԱՅԷ ՉՄԵԿԵԱՆՑ

1999

ԹԻՖԼԻՍ

ՅԱՎԱՆՆԵՍԻ ՄԱՐԿՍԻՍՅԱՆԻ ՏՊԱԳԱՆ

ՄԱՐԿՍՆԵՆ ԳՈՐԾԻՑ 8, 12

1889

ԼԵՈ

1632

ՀԱՔՆԵՐՔ

Ի ՍԳԱԼԻ ՄԱՀ ԱՆՋՈՒԳԱԿԱՆ ԲԱՐԵՐԱՐԻՆ ԻՐՈՅ՝

ԿՈՄՍ ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԱՐԻԷԼԵԱՆ

ԼՕՐԻՍ-ՄԷԼԻՔԵԱՆՑ



1889 ԱՄԻ

Ի ՍԻՄԵՕՆ ԳԱՀԱՆԱՅԷ ՉՄԵԿԵԱՆՑ

41632-60

29. 1638

ԹԻՖԼԻՍ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
1889

Հոաքել լաչը գորդիս իւր՝ և ոչ
կամէր մխիթարել, զի ոչ էին:
Մատ. բ. գլ. 18 հմբ.

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 17 Февраля 1889 года.

Այո ինչ տեսարան՝ Հանդէս սգալի՝
Թշուառիս աչաց՝ Հանդէպ երևի՝
Պատերազմ է սա ահեղ սոսկալի.
Թ՛յաղթանակ փառաց՝ քաջազուն գնդի:

Թէ պատերազմ՝ ուր է զօրավար,
Ո՛ւր է քաջամարտ՝ զօրաց ղեկավար,
Ո՛ւր է հրամանատարն Կովկասեան գնդին՝
Յորմէ զարհուրեալ՝ փախչէր թշնամին:

Ո՛ւր են հետևակ՝ քաջ զօրքն Ռուսաց,
Որոց խրախուսեալ՝ մղէր պատերազմ.
Ո՛ւր են հեծելազօրքն քաջամարտկաց՝
Որք խիզախելով՝ դիմէին յառաջ:

Թէ յաղթանակէ՝ ուր է զօրավար.
Որ փառաց պսակ՝ գնէր ՚ի ճակատ.
Ո՛ւր են՝ ռաղմական զրոշակիւր քաջեր՝
Որ ահեղ թնդմամբ՝ զյաղթանակ գովէր:

Типог. И. Мартиросіанца, на Орб. ул., д. № 1/2.

Ո՛ւր են փողաճար թմբկաճար զօրքեր,
Որ ահեղ թնտմամբ զօրս խրախուսէր.
Ուր է այն Հերոսն Լօրս Մէլիքեան
Զորս՝ ահեղ զոչմամբ մղէր ի ճակատ:

Ո՛հ աւաղ անձիս՝ եղուկ խղճալուոյս՝
Զի անգոյգ բարերարն իմ դնի՝ անշունչ.
Զօրապետն յաղթող դնի՝ ի տապաստ,
Քաջագուն զօրք իւր՝ կան անձայն ի սուգ:

Մահն անողորմ՝ կտրեաց զկենաց թել,
Անդարման ցաւօք պաշարեաց անել.
Անփարատ միգով պատեցաւ Կովկաս՝
Զի օր տրտմութեան և սգոյ եհաս:

Զօրքն արքունի՝ կարեվէր վշտօք.
Ողբան և սգան թախածադին դիմօք:
Զյաղթանակ մարտին՝ ի սուգ փոխարկեալ՝
Քաջագուն զօրք իւր՝ սրտաբեկ եղեալ:

Փողաճարք մարտի՝ ողբաձայն հրնչեն.
Զօրք և զօրավարք՝ թախիժս հառաչեն,
Դրոշակիր քաջեր թալկացեալ ձեռօք՝
Ո՛չ ևս ծածանին դրոշակք ի բաց օդ:

Հաւատարիմ զօրքն՝ հոգւով սիրավառ.
Զօրապետն իւրեանց՝ տանին ի դամբան:
Թնդմամբ հրացանից ահեղից եռեակ,
Զդիակ քաջին՝ իջնուն ի զնդան:

Ահեղ որոտմամբ՝ տան վերջին հրաժեշտ՝
Եւ զգիակ քաջին՝ տան հողույն պահեստ.
Այն ահեղ թնդմունք և բոմբիւնք զինուց
Չփարատեցին վիշտք հայ ժողովրդոց:

Չատ խոր էր տարածվել՝ հայ ազգի սրտում.
Այն կսկիծն ու ցաւ՝ անողորմ մահուն.
Ելի շատ տարիք՝ հայեր պիտի լան՝
Որպէս Իսրայէլ լալը՝ Յուդա Մակաբայն:

Ով դու անողորմ մահ անդուծ և չար՝
Որ բիւր բիւր սրտեր՝ արեր՝ վշտահար.
Ասա ի՞նչ անուամբ դու վստահար.
Կորցել մեր ձեռքից՝ այս միակ զոհար:

Գիտէիր՝ թո՛ղ էր զոհդ այս անգամ,
Որին և դու պիտ՝ տանէիր խնամ
Որի հռչակը՝ ստեղծած ապագան՝
Յիշում է աշխարհ՝ ամէն օր և ժամ:

Սա անգին գանձ էր՝ համայն մարդկութեան
Եւ փառք ու պարծանք՝ Ռուսաց տէրութեան,
Ամէն մի անհատ հայ ազգի Որդի՝
Փառք ու պարծանքով սորան կ'յիշի:

Եղել են թէ և՛ շատ զօրավարներ՝
Հայկայ սերնդից քաջ ախոյեաններ՝
Որք անմահ անուն թողել են յաշխարհ՝
Եւ իրանց անձր կնքել են անվախ:

Ամենողորմած մեծ կայսրն ռուսաց
Ալեքսանդր երկրորդ ազատող գերեաց
Սշխարհահռչակ անուն ժառանգեաց
Հայոց խեղճ որդւոց՝ մեծ խնամք շնորհեաց:

Առաւ գրոշի տակ՝ այս խեղճուկ ազգք՝
Փարատեց նորա՝ սրտի ողջ ցաւը.
Սիրտ առաւ հայր զիմեց ասպարէզ՝
Հոգւով և սրտով նորան ծառայեց:

Գուրս եկան հայից՝ քաջ զօրավարներ՝
Արի և հմուտ՝ անձնագոհ քաջեր՝
Որք Ռուսաց գահին՝ և գահակալին՝
Կեանքով և արեամբ՝ միշտ ծառայեցին:

Որք թէև մեռան՝ մեծ անուն թողին,
Հայ ազգի անունն՝ նրանք անմահացրին.
Որոց քաջ անունք՝ ես պիտի լիշեմ.
Խնկելի անուանք՝ գովեմ փառատրեմ:

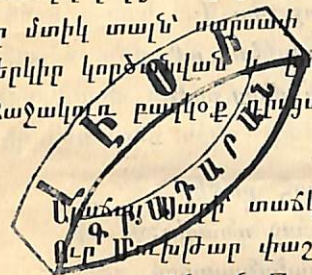
Բարձրաբերթ գղեակն՝ Ղուշուայ քաղաքի,
Սեւագունդ զօրքեր պարսից արքայի,
Ռաշակոյս եղեն յերկիր կործանական,
Ընդդէմ զօրութեան՝ քաջ Մատաթեանի:

Ամպամած սարերն լեռնական ցեղի,
Քաջ հերոսների՝ չէրքէզ ու լէկզի՝
Խաւարչտին անտառք՝ խորշեր սոսկալի.
Գերեզմանք եղեն թշնամեաց գնտի:

Իշխան Արղութեանց՝ թշնամեաց վանեց.
Չատ լեռնականներ՝ սպանեց խողխողեց.
Արծուի գրոշակը՝ սարի վրայ կանգնեց:
Եւ մեծ հերոսի՝ անուն ժառանգեց:

Յիսուն երեքի՝ կուլին Ռուս Տաճկաց.
Յաղթողն էր՝ իշխան Վասիլ Բէհբուդեանց.
Տաճկի՝ անհամար զօրաց ջարդ տվեց
Եւ քաջ հերոսի՝ անունն ժառանգեց:

Անառիկ բերթն Ղարսայ քաղաքի՝
Որ մտիկ տալն՝ սորոսած կ'բերի,
Յերկիր կործանական և խնարհեցան.
Քաջակողմ բաղիօք վրայադն Ղազրովի:



Անճաղայ քաղաքի տաճկական զօրքեր
Ուր Մուխթար փաշայն՝ բանակ էր դրել
Անթիւ թնդանթոք՝ փակել ամրացրել,
Խրոխտայր զօրութեամբ Գումրի վերցնել:

Անվեհեր սրտով քաջն Ղեկովնիկով
Օգնութեամբ Ղազրովի՝ առաջ արշաւեց
Ալաճայ Սարը՝ արիւնով ներկեց,
Եւ Մուքտար փաշան՝ ծածուկ փախ տվեց:

Բայազտու կողմի լեռնային քրտեր,
Անթիւ հայ գիւղեր՝ քանդել, աւերել՝
Ճէպէին շուտով՝ երևան առնել
Արարատ դաշտը՝ արիւնով ներկել:

Քաջն Տէր Ղուկասեան՝ նոցա դիմադրեց
Եւ տաճկաց զօքն՝ յաղթեց կործանեց
Բայազտու բերթը՝ զօրքով պաշարեց
Քաջ Սուլարովի՝ անուն ժառանգեց:

Իսկ դո՛ւ ով՝ տաղանդ աշխարհահռչակ,
Յայտնի զօրապետ՝ Ռուսաց տէրութեան,
Իմաստուն անձն՝ գիտուն նախարար,
Ազնիւ վէհ հոգի՝ Տէր իմ բարերար:

Բայց քու քաջութիւնքդ՝ դիւցազն հոգի,
Մարդկային լեզու՝ պատմել ոչ բաւ է
Դու խելքով, մտքով՝ սրտով՝ և հոգևով՝
Չատ առաջ անցար՝ ամէնքից փառքով:

Այս վերոյիշեալ անձնագոհ քաջեր,
Քեզնով են կարգվել՝ առաջ գնացել,
Դու էիր՝ ողջ զօրքի՝ հրամանատարը,
Քեզ է պատկանում յաղթութեան փառքը:

Մարդկային միտք կշվարի՝ քանի լիշէ քու քաջութիւն,
Դու միշտ անձամբ. խառնվելես արիւնդուշտ պատերազմում.
Հէջ չի ծնվել՝ մահկանացու՝ քեզ նման պատերազմող
Յիսուն և մէկ յարձակմանց մէջ՝ քեզի նման յաղթանակող:

Քսան և չորս պատերազմում՝ միշտ եղել ես դու զօրավիգ,
Սպիւն վէրք չես ստացել՝ այսքան խառն պատերազմում.
Քեզ՝ ով կարէ լինիլ նման՝ հերոսների մեծ անցքերում.
Հայկայ քաջի պատկերն ունէիր իսկ հոգևով էիր անըն-
[կճելի:

Նման դիւցազն Աբիլիայ՝ մեծ Տրոիական պատերազմի.
Վեհանձն ոգի և սիրտ ունիս՝ նման առիւծ՝ դայլ Վահանի
Որ փոքր զօրքով՝ սարսափ ձգէր՝ արիւնարբու պարսից գնտի
Դու նման ես Կուտուզովի՝ Ռորոտինեան քաջ Հերոսի:

Որ հնարիւք յաղթող գտաւ՝ Պոնապարտեան Նապալեօնի
Դու հնարքով շատ նման ես, Գարիբալտի զօրապետի,
Որոյ ռազմական հանձարն՝ ակնյայտնի է համայն ազգի:
Արիական քու գործքերը՝ կկարօտի պատմաբանի.
Մոռանալ չի կարելի քո քաջութիւնք անպարտելի:

Քեզի լիշում է համայն մեծ աշխարհ,
Որպէս աննման՝ գործուն ու հանձար:
Որովհետեւ դու՝ միակը եղար.
Որ կեանքիդ մէջը՝ հանգիստ չ'ունեցար:

Քո երկրին տուած՝ ծառայութիւնը,
Բիւր քրիստոնէից՝ ազատութիւնը,
Խելօք ու խոհեմ քո վարչութիւնը,
Չի մոռանալու՝ ողջ մարդկութիւնը:

Բայց ափսոս հիմիկ՝ որ անգութ մահը՝
Խլեց մեզանից՝ քո անգին կեանքը
Անհամար սրտեր՝ իսուգ վարակեց
Մեր փառքն ու պարծանք՝ ի դերւ հանեց:

Մեծ սուգ է պատել՝ ողջ Հայոց ազգը,
Ձի բարձաւ զլիւից՝ պարծանաց թաղը,
Սգում է ձիրակ, Արտազ և Տղմուտ
Կարեվեր խոցի՝ ի կորուստ որդւոյդ:

Երկնաճէմ՝ վիթխարի՝ լեռնն Արարատ.
Ի մահ սղալի՝ որդւոյդ հարազատ.
Հառաչէ հեծէ՝ ցաւօք վշտահար,
Լայ անմխիթար՝ կոծէ անդադար:

Կայլակս արտասուաց՝ հոսէ ծովանման՝
Ի սուգ համակէ՝ ամբողջ Հայաստան,
Լայ անմխիթար՝ բարձրաձայն գոչէ.
Եւ զցաւ իւր սրտին բռնեմ ի՛նչ բաւէ:

Ջատ ասէ, տարիք՝ և դարեր անցին,
Բայց այսպէս դիւցադն՝ երևան չեկին
Եւ դժուար ծնվի՝ այսպէս քաջ որդի
Որ սրտիս վերքերն՝ բուժի զովացնի:

Թող Հայոց աղզն կանգնի մէկ արձան՝
Արձան՝ անմոռաց՝
Որ դարուց ՚ի դարս՝ լիշէ անմոռաց
Հայասեռ աղանց՝
Եւ ճակատ Նորին՝ դրոշմի քանդակվի
Ոսկեայ տարերով

Այս է՝ սխրալի՝ ցանկալի արձան՝
Դիւցադն՝ Միքայէլ Լօրիս Մելիքեան
Յոյժ հաւատարիմ՝ Ռուսաց տէրութեան
Փառք և պարծանք Հայոց ազգութեան:

Թող Հայոց պատմութիւնն՝ քաջերի շարքում
Արձանագրի՝ սորա վեհ անուն
Թող Հայոց մանկտին՝ սրտով և հոգւով
Անգիր սովորի՝ սորա վեհ անուն:

Այսպէս սղալով՝ Մասիսն հառաչեց՝
Եւ իւր վեհ զլուխն՝ ամպերով ծածկեց
Բայց հառաչանք և թախիժք՝ հայկայ սերնդոց
Սգային հառաչմամբ՝ անսխրատ ցաւօք:

Դուժ մահու քաջին՝ Հնչեաց Ռուսաստան,
Նման խիտտ ալեաց՝ մարդիկ խմբեցան,
Կայսրն մեծազօր՝ Ալէքսանդր երրորդ՝
Յաւակցի՝ սղալ՝ կորուստ սիրելոյդ:

Կայսրուհին զթոտ՝ ցաւակցի հեծէ
Եւ զվիշտ իւր սրտին՝ ամուսնունցն դուժէ,
Ժառանգն դահին՝ Նիկոլայ մեծ իշխան
Ջցաւակցութիւն սրտին յայտնէ անգուման:

Մեծ իշխանն Միքայէլ՝ Նախկին փոխարքայն՝
Պաշտպանն Կովկասու՝ համայն ազգութեան
Ի լուր սրտարէկ՝ բօթաբեր մահուան
Յիշէ հառաչմամբ՝ քո զործք քաջութեան:

Պալատականք համայն՝ կայսերական տան.
Յաւակցին սղան՝ վշտօք անգուման,
Նախարարք համայն՝ ի սուգ վարակին՝
Ի մահ քաջազօր՝ անձիդ թանկազին:

Մայր քո ծերունի՝ ըղձակաթ սիրով
Հալ ու մաշ եղև՝ քո տես կարօտով,
Աղէխարշ հառաչմամբ՝ կականս բառնայ
Եւ զգի քաջիդ՝ արտասուօք թանայ:

Նա ապրէր՝ միայն՝ քեզի լիշելով.
Քո աննման պատկերը՝ միտ բերելով,
Չատ մարդիկ և աղինք՝ նմա տալին երանի
Զի ծնաւ քեզ նման՝ անդրանիկ որդի:

Ա՛խ, մօրդ աչքերը՝ մնաց՝ քեզ սպասելով
Քո աննման պատկերին՝ մէկ համբոյր տալով.
Հառաչմամբ նա ասէր՝ կ'լինեմ արժանի
Նորա ձեռքի հողին՝ մէջ գերեզմանի:

Ասան ինձ աղաչեմ՝ իմ անդին բարերար
Իմ քամբախտ անձիս՝ ո՞վ է տէր և ճար.
Քու մօր փառքն ու պարծանքն կորաւ՝
Աշխարհ և երկինք նորան խաւրեցաւ:

Սերունդք դիւցազինն՝ Հայկազեան սեռի՝
Խրոխտ տուեալ դիմեն՝ ի Հայաստան երկրի.
Բազում պսակօք՝ քեզ փութան ՚ի տես,
Ըղձակաթ սիրով՝ տալ վերջին հրաժեշտ:

Բնակիչք Կովկասու Համայն ազանց՝
Քեզ պսակս բերեն՝ յերգներամ ծաղկանց.
Հիւսեն ՚ի ծաղկանց ձիրակայ դաշտի՝
Յորում քաջք մարդուցեալք անկան ՚ի մարտի:

Քո գութն ու սէրը ամէնքին գրաւեց
Չատ անթիւ սրտերից՝ հառաչանք հանեց՝
Որք ողորմ հառաչմամբ կականս բառնան
Եւ զգագաղ քաջիկ արտասուք թանան:

Իսկ ես ով մեծ մարդ, Տէր իմ բարերար,
Որիս վերայ անթիւ խնամք ունեցար,
Ահա դագաղիկ առաջ վշտահար,
Դիմում եմ առ Տէր բարձրեալն արդար:

Ո՛վ Տէր ողորմած, ստեղծող Համայնոց,
Ընդունիր սորան ըստ բարի գործոց
Իւրոց իդասս բազում արդարոց
Եւ Հանգո զհողին ի դասս Սրբոց:

Դու յոյժ եռանդով՝ սիրով կատարիր՝
Քեզ յանձնած գործերը՝ աւարտ հասուցիր՝
Մեծ առաքեալի խօսքը կատարիր
Առ Ռուսաց գահին հաւատարիմ եղեր:

Բարոք պատերազմը՝ դու պատերազմեցար.
Քու կենաց ընթացքը սիրով կատարեր:

Հիմայ կոչում է քեզ երկնային Տէրը
Պարգեւելու քեզ անպատում փառքը
Գնա վայելիր՝ այն փառքն ու պսակներ
Որք յաւիտեանս չեն թառամիր:

Հանգիստ ոսկերացդ, բարերար իմ Տէր,
Հանգիստ շիրմիկ՝ որ շատ շատ դարեր,
Հերոսութիւնդ՝ գործերդ անվեհեր.
Անջինջ կ'լիշեն՝ բիւրաւոր սրտեր:



ԳԻՆԵ Դ 15 ԿՈՊ.

ՀՀ Ազգային գրադարան



NL0342335

